

**Yazar Bilgileri
Author(s)**

Yüksek Lisans Öğrencisi
Havva Nur Keleş
Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi,
Sosyoloji Bölümü,
hawanurkeles96@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4882-8555

Öz

Çevre sorunu, toplumun ve doğanın normlarına uymayan; insanın doğa üzerinde tahakküm kurması, John Locke'un deyimıyla 'doğanın efendileri' olmaya çalışması neticesinde canlıların yaşamını tehdit eden problemler bütünüdür. Modern öncesinde çevre sorunu doğal afetten, ilahi güçten kaynaklandığı düşünülürken; modern dönemde çevre sorunu sanayileşme ve bilginin artmasıyla daha küresel bir hâl alarak toplumları olumsuz yönde etkilemiştir. Doğa artık keşfedilesi, gizemli bir yapı olmaktan çıkmıştır. Bu yönüyle doğadan uzaklaşarak, doğaya yabancılaşmıştır. Bu çalışmada sosyal bir problem olan çevre sorunu, Anthony Giddens ve Ulrich Beck ekseninde Alman Yeşiller hareketi bağlamında ele alınmıştır. Araştırmanın amacı, Alman Yeşiller hareketine bağlı olarak küresel bir problem olan çevre sorununu incelemek ve insanın doğaya nasıl yabancılaştığını göstermektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi ve ikincil veri analizi tekniği kullanılmıştır. Sosyal bir problem olan çevre sorununda temel olarak, bilinci oluşturmada önemli adımlar atan Alman Yeşiller hareketinin nasıl çıktığı, amacı, örgütlendiği, eylemleri, bugün neye odaklandıkları incelenmiştir. Sonuç olarak bu çalışmada ekoloji, çevre, doğaya yabancılaşma gibi kavramlara değinilmiş, Alman Yeşiller hareketi bağlamında çevre sorunu okunmaya çalışılmıştır.

Abstract

Environmental problem, not complying with the norms of society and nature; It's a set of problems that threaten the life of living things as a result of man's domination over nature and trying to become the 'masters of nature', in John Locke's words. In the modern era, the environmental problem has become more global with the increase of industrialization and knowledge and has affected societies negatively. It has been alienated from nature by moving away from nature. The environmental problem, which is a social problem, was had studied on the axis of Anthony Giddens and Ulrich Beck, in the German greens movement. The purpose of the study is to study the environmental problem, which is a global problem based on the German green movement, and to show that man is alienated to nature. The method of work is qualitative. Secondary data analysis technique used. This context, the study has discussed concepts such as ecology, environment, alienation of nature, and has tried to read the environmental problem in the context of the German movement of greens.

**Makale Tarihleri
History of Article**

Geliş Tarihi /Received
13.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted
26.06.2022

Anahtar Kelimeler / Keywords

Çevre/ Environment

Sosyal sorun/ Social problem

Doğaya yabancılaşma/ Alienation to nature

Alman Yeşiller Hareketi/ German Greens movement

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı**Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate**

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atıf / Citation

Keleş, H.N. (2022). Sosyal Bir Problem Olarak Çevre Sorunu: Alman Yeşiller Hareketi. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 1(1), ss. 27-36.

DOI

Dergimiz henüz DOI hizmeti vermemektedir.
Our journal does not yet provide DOI services.

1. Giriş

Tarih boyunca insanlar belli değişim, dönüşüm süreçlerinden geçmişlerdir. Bu süreç içerisinde sosyal sorunlar ortaya çıkmıştır. Sosyal sorun, toplumsal normlara uymayan davranış kalıbı olarak tanımlanabilir. Ailede boşanmaların artması, aile parçalanmaları, eğitimde fırsat eşitsizliği, kentte suçun artması, istismar-şiddet sorunları, cinsiyet eşitsizliği sorunu, artan sağlık harcamaları, kentte alt yapı sorunu, yoksulluk, sapma-suç, alkol-uyuşturucu bağımlılığı sorunu gibi pek çok husus sosyal sorunlara örnek verilebilir. Bu çalışmada ise temel olarak çevre sorunu konusuna odaklanılacaktır.

İlk çağlardan modern döneme gelinceye kadar insanlar, doğa ile barışık halde yaşamışlardır. Bir bakıma 16. yüzyıl Aydınlanma düşüncesine gelinceye kadar insan doğa ile uyum içinde yaşamış, doğaya karşı duyarlı bir tutum sergilemişlerdir. Fakat 16. yy'dan itibaren insanlar aydınlanma düşüncesiyle birlikte pek çok gelişmelere, dönüşümlere şahit olmuştur. Modern döneme gelindikçe bilgi güç haline gelmiştir ve insanı diğer varlıklardan ayıran akıl, doğaya hâkim olmak için bilgiyi kullanmıştır. Bunun neticesinde doğanın dengesi bozulmuş ve ekolojik sorunlar kendini hissettirmeye başlamıştır. Buna binaen teknolojik gelişmeler, dijitalleşme, nükleer santrallerinin kurulması, atomun kullanılması, kentleşme, nüfus artışı gibi nedenler ekolojik sorunların tetikleyicisi olmuştur. Zira sanayi devrimiyle birlikte insanın doğa üzerindeki tahakkümü daha da güçlenmiştir. Sanayileşmenin bütün dünyaya yayılması ile birlikte çevre sorunları da yayılmış ve bu sorunlar tüm dünyayı tehdit eder hale gelmiştir. Bu gelişmeler ulaşım hızı, refahı artırma gibi olumlu yönleri olsa da çevreyi kirletmeleri, yaşam kaynaklarını azaltmaları ve canlı yaşamına olumsuz etkisi olması sebebiyle çevre sorununa dönüşmüş ve bütün toplumlara, canlıları etkilemiştir. Bu anlamda ekolojik sorunlar önemli hale gelmiş ve bir çözüm üretilmesi için çevre hareketleri ortaya çıkmıştır. Beck'in de ifade ettiği gibi çevre hareketleri, risk toplumunda endüstrinin çevreye zarar vermesi sonucu ortaya çıkmıştır (Beck, 2019). Alman Yeşiller hareketi de bunlardan biridir.

Çalışmanın yöntemi, nitel araştırma olup, belge taraması yapılmıştır. Çevre sorununa ve çevre sorununda Alman Yeşiller hareketi örneğine dair kitaplar, tezler, makaleler, haberler, Alman Yeşiller hareketinin web sayfası incelenmiştir. Araştırmanın amacı, Alman Yeşiller hareketine bağlı olarak küresel bir problem olan çevre sorununu ve bu sorunları ortaya çıkaran etmenleri sosyolojik olarak incelemek, insanın doğaya yabancılaştığını göstermektir. Buna binaen Alman Yeşiller hareketi, çevre ve doğaya yabancılaşma bağlamında Türkçe literatüre katkı sağlamak amacıyla bu makale hazırlanmıştır. Araştırma temelde Alman Yeşiller hareketi ile sınırlı olması hasebiyle dünyada Yeşiller hareketine kısaca değinilmiş, fakat detayına inilmemiştir. Öte yandan Alman Yeşiller hareketine dair daha çok siyasi planda bir araştırma yapılmış olması hasebiyle, bu çalışmada Yeşiller hareketinin siyasi boyutu detaylıca incelenmeyecektir. Alman Yeşiller hareketinin Beck ve Giddens bağlamında bir çevre sorunu olarak ele alınması bu makalenin özgün değerini temsil etmektedir.

Bu çalışmada ilk olarak kısaca sosyal sorun, ekoloji-çevre ve doğaya yabancılaşma kavramları tanımlanacak, çevre hareketinin ortaya çıkışı, Beck ve Giddens' in çevre sorunlarına bakışları ele alınacaktır. Akabinde bazı çevre hareketlerinden, çevreyi korumaya yönelik kurulmuş organizasyonlardan bahsedilecektir. Sosyal bir problem olan çevre sorununda temel olarak, bilinci oluşturmada önemli adımlar atan Alman Yeşiller hareketinin nasıl çıktığı, amacı, örgütlendiği, eylemleri, bugün neye odaklandıkları incelenecektir.

2. Sosyal Sorun

Sosyal sorun, toplumsal normlara uymayan davranış kalıbı olarak tanımlanabilir. Sosyal sorun ile ilgili pek çok farklı tanımlamaların bulunduğu, her sosyoloğun bunu kendi görüşüne göre şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Misal Beck için sosyal sorunun risk toplumunda olduğu söylenebilir. Giddens için sosyal sorun, modernitenin bir sonucu olarak ele alınabilir. Myles J. Kelleher'e göre "Etkili bir grup sosyal bir koşulu değerlerine tehdit olarak tanımladığında; çok sayıda kişi bu koşuldan etkilendiğinde ve söz konusu koşul, kolektif eylem tarafından düzeltilebileceği zaman bir sosyal problem var olur" (Kelleher'den akt. Adak, 2018: 18). Bu anlamda sosyal sorun, topluma zarar veren, değer çatışması-sosyal çözülme-kurumsal krizi beraberinde getiren, normlara uymayan davranış kalıbı olarak tanımlanabilir. Ailede boşanmaların artması, ailenin parçalanması, şiddet, istismar, kentte suçun artması, eğitimde fırsat eşitsizliği, artan sağlık harcamaları, cinsiyet eşitsizliği sorunu, alkol-uyuşturucu madde bağımlılığı sorunu vs. sosyal soruna örnek olarak verilebilir. Çevrenin insan eliyle tahrip edilmesi ve bunun sonucunda insanın zarar görmesi de sosyal bir sorun olarak ele alınabilir.

Öte yandan toplumlar değişip dönüştükçe, mevcut sosyal sorunlar da değişmektedir. Söz gelimi siber zorbalık modern öncesi dönemde görülmezken, bugün önemli sorunlardandır. Çevre sorununda da bu tür bir sorun olduğunu söylemek mümkündür. Modern öncesinde insan doğa ile barışık halde yaşamaktayken, endüstri devrimiyle birlikte modern döneme gelindiğinde insan, doğa üzerinde hâkimiyet kurarak ve çevre sorunlarını ortaya çıkarmıştır. "20-30 yıl önce Jean Paul Sartre güvenle şöyle diyebiliyordu: Doğal felaketler diye bir şey yoktur. Ama günümüzde doğal felaketler dünyayı etkileyen bütün felaketlerin prototipine ve modeline dönüşmüştür ve Sartre'ın sözlerini tersine çevirerek şöyle demek mümkündür: Doğal felaketlerden başka hiçbir şey yoktur." (Bauman, 2018: 245). Çevre sorunları, doğayı tahrip edecek teknolojinin bilgisine sahip insanlar tarafından üretilen çevre kirliliği, çevre felaketleri ve geri dönülemez sonuçları olan, bütün dünyayı etkileyen küresel sorunlardır. Bu sorunlara karşılık, doğayı korumak için genellikle tabandan gelen, herkesin katılabildiği çevre hareketleri ortaya çıkmıştır.

3. Ekoloji ve Çevre Hareketi

Çevre, içinde yaşanan ortamdır. Modern öncesi dönemde çevre ile barışık yaşayan insanlar, teknolojinin gelişimiyle pek çok önemli dönüşümler yaşamıştır. Misal coğrafi keşifler, Rönesans-Reform, hammadde arayışı, Sanayi Devrimi, nükleer santrallerin kurulması gibi önemli gelişmeler buna örnektir. Modern döneme bakıldığında ise teknolojinin hızlı geliştiği, bilginin hızla

yayıldığı bu gelişmeler beraberinde insanın doğa üzerindeki tahakkümü, çevreye verilen tahribatlar neticesinde çevre sorunları gündeme gelmiştir. Beraberinde çevre bilimini (Ekoloji) ve çevre hareketini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda ekolojinin ortaya çıkış süreci üç aşamada ele alınabilir.

- 1) Birinci aşama bilimsel çevrecilik yani ekoloji biliminin kurulmasıdır.(1866)
- 2) İkinci aşama, 68 olayları ile birlikte bir toplumsal harekete dönüşmesidir.
- 3) Son aşama ise 1979'larda siyasal bir harekete dönüşmeye başlaması ve bunun en önemli örneğini Alman Yeşiller partisinin oluşturmasıdır.

Bu paradigma ekseninde, ilk kez 1866'da Alman Zoolog Ernst Haeckel tarafından kullanılan ekoloji kavramı, insanların ve diğer canlıların çevreyle ilişkilerini inceleyen bir bilim dalıdır. "Bir siyasal ideoloji olan ekolojizm, doğanın insanların ve insan olmayanların dünyasının yanında cansız dünyayı kapsayan iç bağlantıları tanımlanmış bir bütün olduğu inancı üzerine kuruludur." (Heywood, 2015: 289). Çevreciliğin daha geniş ve evrimci tanımı olan ekoloji, sistemin dengesini kurmaya çalışırken; onun bir alt boyutu olan çevrecilik ise insani eylemlerin doğa üzerindeki yıkıcı etkisini azaltmayı amaçlar. "Modern dönemlerde, tabiat özellikle sanayi atıklarıyla kirletildikçe temiz bir ortam özlemi çevreyi daha da önemli hale getirdi. Buradan ekoloji doğdu. Ekolojinin amacı, dengesi bozulan tabiatı tekrar eski haline getirebilmektir" (Aydın, 2015: 88).

Castells'e göre çevre hareketi, ekolojik düzensizliğe, denetimsiz küresel geçinmeye, teknolojik olarak doğaya verilen tahribata karşı meydan okumaktadır. "Çevrecilik de kendi tarzında, çok sesliliğin yaratıcı kakofonisi üzerinden küresel ekolojik düzensizliğe, hatta denetimsiz küresel kalkınmanın, görülmemiş teknolojik güçlerin toplumsal ve çevresel etkileri denetlenmeden yaygınlaşmasının sebep olduğu eko-intihar riskine meydan okur" (2006: 98). Bu anlamda çevreci hareketlerin ortaya çıkmasındaki temel etkenler endüstrileşme, bilginin artması, fabrikaların- enerji üretimi için nükleer santrallerin kurulması- radyasyon, sera gazları etkisi sonucu küresel ısınma yaşanması, ozon tabakasının delinmesi, iklim değişiklikleri, hava-su kirliliğinin artması, su kaynaklarının azalması, hayvan türlerinin yok olması, çölleşme, asit yağmurları, petrol krizi (1970-1973), buzulların erimesi, yaşamın tehdit altında olması gibi etkenlerdir. Bu etkenler çevre sorunlarını ortaya çıkarır. Giddens bunları toplumsallaşmış doğadaki riskler olarak görür.

"Toplumsallaşmış doğadaki ciddi risklerin sadece sayısı bile oldukça korkutucudur: Nükleer enerji santrallerindeki büyük kazalardan ya da nükleer atıklardan sızan radyasyon; denizlerin, atmosferdeki oksijenin büyük kısmını yenileyen fitoplanktona zarar verecek düzeyde kimyasal kirlenmesi, ozon tabakasına zarar veren atmosferik kirleticilerden kaynaklanan, buzulların bazı kısımlarının erimesine ve geniş alanlarda su baskınına yol açan bir 'Sera etkisi'; temel bir yenilenebilir oksijen kaynağı olan yağmur ormanlarına geniş ölçüde zarar verilmesi; milyonlarca dönüm tarım toprağının yapay gübrelerin yaygın kullanımının bir sonucu olarak verimsizleşmesi" (Giddens, 2016: 126).

Beck ise bu hususlara toplum tarafından inşa edilmiş riskler olarak bakar (Beck, 2019). Bu anlamda çevre sorunları insanlığın geleceğini tehdit eder hale gelmiş, insanlar doğaya yabancılaşmış ve Yeşiller hareketi, çevre hareketleri burada ortaya çıkmıştır. Buna binaen, çevreci hareketler ilk olarak vatandaş insiyatifleriyle lokal düzeyde, park alanlarının korunması, nükleer karşıtlığı gibi konular üzerinden başlamıştır. Tek bir konu ile ilgilenmişlerdir. 1970'lerden sonra ekoloji hareketinin kapsamı çevre sorunlarının önem kazanmasıyla birlikte insan-doğa bağlamında daha da genişlemiştir. Sanayinin, nükleer santrallerin, fabrikaların gelişimiyle birlikte havanın kirlenmesi, nükleer patlamaların olumsuz etkileri, radyasyon tehlikesi, kimyasallarla çevrenin kirlenmesi, su kaynaklarının kirletilmesi, küresel ısınma ile birlikte yangınların artması, ormansızlaşma, çölleşme gibi daha makro odaklı, bütün dünyayı etkileyen çevre sorunlarına yönelinmiştir.

4. Doğaya Yabancılaşma

Yabancılaşma (alienation) kavramı yabancı sözcüğünden türemiştir. Yabancılaşmış insan ise kendine, mevcut değerlere, çevresine uzaklaşmış; kendini toplumdan tecrit etmiş (uzaklaştırmış, soyutlamış), kendisi olamayan bireydir. Bir anlamda kendisi olamayan birey, anlam dünyasını inşa eden şeylerden uzaklaşmıştır. Mustafa Aydın'a göre yabancılaşma, bazen farkına varılamayan, farkına varıldığında müdahale edilemeyen bir değişim sürecidir (Aydın, 2013: 497).

Yabancılaşma kavramını sosyolojik anlamda ilk kez kurumsallaştıran Alman sosyolog Karl Marx, yabancılaşmayı kapitalizmin merkezine koyarak, insanın emeğine, üretim edimine, kendine ve topluma yabancılaşması olarak ele almıştır (Marx, 2017). İnsanın kendine yabancılaşmasını Marx şu şekilde ifade etmiştir: "İnsanı doğadan ve kendinden, kendi etkin işlevlerinden, kendi hayat-etkinliğinden yabancılaştırırken, yabancılaşmış emek, *türü insana yabancılaştırır.*" (Marx, 2013: 80). Kendine yabancılaşmış insanı Pappenheim, "kendi geçmişini, inançlarını bir kenara bırakarak, kendine prestij kazandıracak durumlarda bulunması, kendi menfaatine ve çıkarına uygun davranması" olarak tanımlar. Yani bir anlamda kendine yabancılaşmış insan, köklerinden koparılmış insandır. Bu anlamda yine benzer bir tanım olarak Hasan Güneş'in 'Sosyoloji Terimler Sözlüğü'nde şu şekilde geçmektedir. "Bireyin toplumsal, kültürel ve doğal çevresiyle olan uyumunun azalmasıdır. Dolayısıyla davranış sapmalarının, güvensizliğin, sınırsız bireysel rekabetin yaygınlaşmasıdır." (Güneş, 2016: 263). Bryan S. Turner'a göre ise yabancılaşma, "insanın yaşadığı dünya ile arasının açılması sürecidir." (2020: 970). Bu bakımdan doğaya yabancılaşan insanın esasında kendine yabancılaştığını söylemek mümkündür.

F. Bacon (Aydın, 2015: 221), M. Foucault, Bryan Turner gibi modern ve çağdaş dönem kuramcılar, modern dönemde bilginin güç haline geldiğini ifade ederler. İnsanı diğer varlıklardan ayıran akıl, doğaya hâkim olmak için bilgiyi kullandı. Yani bilgi aracılığıyla üretilen teknoloji ile doğaya hükmedilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda doğa artık gizemli, keşfedilesi bir yapı

olmaktan çıkmıştır. İnsan kendi ürettiği teknoloji karşısında aciz bir duruma düşmüştür. Çıkarları, menfaati uğruna her şeyi yapar konuma gelmiştir. Bu bağlamda makineleşen ve mekanikleşen yaşamda birey doğaya, çevreye, kendine yabancılaşmaktadır.

Buna binaen, ekolojik düşüncede hayatın bütün alanına dair holistik bir dönüşüm önerilmektedir. “Ekolojik düşüncede, doğanın sömürülmesinden hareketle, mevcut teknolojilerin hantal, insancıl olmayan ve kirletici niteliği öne çıkarılmaktadır. Bundan dolayı, insancıl ve küçük ölçekli teknoloji talep edilmektedir. Bu çerçevede nükleer tesislere ve insani olmayan teknolojiye, teknolojinin insanı yabancılaştırmasına ve teknolojinin kirliliğine karşı çıkılmaktadır” (Görmez’den akt. Özer, 2001: 177). Bu paradigma ekseninde ekolojinin yükselmesinin sebebi, insanın doğa üzerinde hâkimiyet kurması ve doğaya karşı yabancılaşmasından kaynaklıdır. Öte yandan risk toplumunda olduğumuzu savunan Beck ve Giddens’a göre doğaya yabancılaşmadan bahsetmek mümkündür.

5. Beck ve Giddens’a Göre Çevre Hareketi

1944’te Polonya’da doğan ve yaşamının büyük çoğunluğunu Almanya’da geçiren Ulrich Beck, modernleşmenin doğurduğu tehlikeler ekseninde risklerin küresel çapta olduğunu ve risk toplumunda olduğumuzu savunur. Nükleer bombalar, Çernobil, ormanların yok edilmesi, sıcaklıkların artması ile durmayan yangınlar (Misal Avusturalya’daki yangın), ozon tabakasının delinmesi vs. Alman Yeşillerin değindiği hususlara Beck, risk toplumu bağlamında, insan eliyle inşa edilmiş riskler olarak ele alır. Yani risk artık somutlaşarak, günlük yaşamın içinde insanları etkilemiştir. Bu nedenle Yeşiller hareketi endişe temelli bir dayanışma içindedir. Bu bağlamda doğaya yabancılaşmadan bahsetmek mümkündür. Bunun dışında Beck, yaşadığı dönem itibariyle Yeşiller hareketinin başladığı dönemlerin tam içinde olan bir isimdir. Yani Beck’in, Alman Yeşiller hareketini, olgusal gerçekliğini, eylemlerini sosyolojik anlamda teorik düzeyde yapılandırdığı söylenebilir.

Öte yandan Beck’in bumerang etkisi olarak nitelendirdiği görüşe bakılırsa risk, onu yaratan sermayedarları, iktidarları da etkiler (Beck, 2019: 63). “Nükleer savaş olasılığı ekolojik yıkım, küresel ekonomik mübadelenin çöküşü ve diğer gizil küresel faaliyetler herkes için cesaret kırıcı bir tehlike ufku oluşturmaktadır. Beck’in de belirttiği gibi bu türden küreselleşmiş riskler zengin yoksul arasında ya da dünyadaki bölgeler arasında bir ayrım yapmaz... Savaşanlar ve tarafsızlar, herkes zarar görecekler.” (Giddens, 2016: 124-125). Yani riskleri üretenleri, kâr sağlayanları, iktidarı, zengini, yoksulu, sağlığı vs. herkesi etkiler (Beck, 2019: 52-53). Beck, eğer bir şeyler yapılmazsa bunun telafi edilemez boyuta ulaşacağına vurgu yapar. Bu anlamda çevre sorunu küresel bir risktir.

Yeni tehlike kaynaklarını bilgi olarak gören Beck, çözüm önerisini de yine bilgi, bilim ve bilince dayandırır. Akabinde risklerin eşitleyici etkisi olduğunu savunan Beck, küresel çevre sorunlarına karşı risk cemaatlerinin oluşacağını savunur. Buna bağlı olarak dünya toplumu ütopyasını bir parça gerçek kılmıştır. Çevre sorununun ancak sınırları aşan anlaşmalarla aşılabileceğini savunur (Beck, 2019: 66-69). Çevre sorunlarının toplumsal bir sorun olduğunu savunan Beck’e göre risklerin etkisini gördüğümüzde tepki veririz. Misal nükleer santrallerin olumsuz özelliğini patladığında, radyasyon yaydığına, belli ölümlere sebep olduğunda bir çevre sorunu olduğunu fark ettiğimizi ifade eder. Bu nedenle riskleri azaltmanın yolu olarak sistemin, tüketimin dönüşmesi gerektiğini savunur. Akabinde dönüşlü modernleşme bilgi, bilinçli olma ve risklere karşı dayanışma kurarak bu sorunun aşılabileceğini savunur.

Çevre sorunlarını modernleşmenin bir sonucu olarak gören İngiliz toplumbilimci Anthony Giddens, modernliğin karanlık yüzünü, savaşın endüstrileşmesi, silahlanma, nükleer cepheleşme tehlikesi olarak görür. Hatta savaşların devam etmesi neticesinde insanlığın sonunun geleceğini düşünür. “Ekolojik felaket, yaratacağı sonuçlar itibariyle savaş kadar zarar vericidir.” (Giddens, 2016: 168). Giddens, modern dünyada risklerin arttığını savunur. Doğayı dönüştüren insanların, doğa üzerinde tahakküm kurması neticesinde modern toplumda risk artmıştır. Giddens’a göre geleneksel toplumlarda da risk vardı. Fakat bu riskler ilahi bir güç tarafından geldiğine inanılıyordu. Fakat bugün insan eliyle riskler üretilmiştir. Misal, 1845’te İrlanda’da büyük kıtlık yaşanmış, Hiroşima- Nagazaki’ ye atom bombası atılması (1945), Çernobil faciası (1986), Three Mill Adası kazası (1979), Bhopal felaketi (1984), Fukushima’daki nükleer reaktörün patlaması (2011), Avustralya’da küresel ısınma nedeniyle 2019’ un Kasım ayında başlayan ve hala söndürülememiş olan yangınlar buna örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda modern toplumu, risk toplumu olarak gören Beck’in temel tezinde haklı olduğunu söylemek mümkündür.

Öte yandan Giddens bağlamında Yeşiller hareketinin temel paradigmasına bakıldığında, yerinden çıkarılan, yeniden yapılandırılan asıl şey doğa, çevredir. İnsan doğa üzerinde tahakküm kurup onu dönüştürerek kimyasal kirlilik, yangınlar, küresel ısınma, nükleer patlamalar gibi pek çok sorunlara neden olmuş, akabinde çevreye dair bilincin yok olması ile doğayı yerinden çıkararak, doğaya yabancılaşmıştır. Beck gibi Giddens’da bunun düşününsel modernite¹, bilinçlenme ile aşılabileceğini savunur. Düşününsel moderniteye göre Yeşiller hareketinde bilgi edinimi, birbirini tanımayan ama örgütlenmiş halk tabanından gelir ve amaç Yeşiller ile aynıdır: Bilinç oluşturmaktır.

¹ Düşününsel modernite: Alman sosyolog Ulrich Beck’in ileri modernliği ifade etmek için oluşturduğu terimdir. Bir anlamda Beck, risk toplumunda tehlikelerle başa çıkabilmek için düşününsel modernleşmeyi, bilinçlenmeyi öne sürer. Düşününsellik esasında eylemleri gerçekleştirirken, nedenini düşünmektir. Düşününsel modernite, Postmodernitenin alternatifi olarak kendini sorgulayan, kendinin farkında, bilinçli, sorunlarını düzeltmeye çalışan, yeniden yapılandıran, eylem ile yapı arasındaki ilişkiselliğin farkında, prekarya olmamış insanların kurdukları modernitedir. “yeni düşününsel modernlik risk toplumunun ortaya çıkışıyla; yani, bilginin çoğalmasının her yerde "imal edilmiş belirsizlik" yarattığı (ekolojik felaket riski), dolayısıyla bilimsel uzmanlıktan, giderek bilimin daha önceki uygulamalarının etkilerini katlanabilir hale getirmesinin istendiği bir durumla eşanlamlıdır... Beck, toplumsal yaşamın akılcılığının ters ve ters işlevsel etkilerinin, akılsallığın reddiyle değil, "akılsallığın radikalleşmesiyle anlaşılabilirliği ve yönlendirilebileceği kavramıdır.” (Marshall, 2005:169-170).

6. Dünyada Çevre Hareketleri

Modern dönemde insanlar endüstri aracılığıyla doğa üzerinde tahakküm kurarak çevreyi kirletmişlerdir. Buna karşılık çevre ile ilgili kaygılar artmıştır. Çevreye dair bilinçlenme 1960'lerde artmıştır. Bu alanda çeşitli eserler yazılmıştır. Örneğin "Rachel Carson"ın 1962'de kaleme aldığı tarım kimyasallarının, böcek ilaçlarının kullanılmasıyla yaban hayatın tahribatını anlattığı 'The Silent Spring' (Sessiz Bahar) isimli kitabı çevreye duyarlılık konusunda ilk kitap sayılabilir." (Heywood, 2015: 290) Buna ek olarak çevre tahribine karşı risklerin bilincinde olan insanlar, çevreyi korumaya yönelik pek çok hareket, organizasyon meydana getirmişlerdir.

"Aktivist baskı gruplarının –Greenpeace ve Friends of the Earth' ten hayvan özgürlüğü hareketlerine ve 'çevre savaşçısı' denilen gruplara kadar uzanan- yeni kuşağı, kirlenmenin, azalan fosil yakıtı rezervlerinin, ormansızlaşmanın ve hayvan üzerindeki deneylerin tehlikeleri gibi konularda kampanyalar geliştirmişlerdir. Worldwide Fund Nature [Dünyayı Koruma Vakfı] gibi kurumsallaşmış ve daha büyük gruplarla birlikte bu yüksek profilli ve artan ölçüde etkili bir Yeşil hareketin doğuşunda önemli rol oynamıştır." (Heywood, 2015: 290) Mesela, ilk olarak Kanada'da kurulan ve daha sonra merkezini Hollanda'ya taşıyan Greenpeace, "amacının 'dünyanın tüm çeşitliliği ile yaşamı besleme gücünü garantiye almak' olduğunu belirtir ve küresel ısınma, ormanların yok olması, aşırı avlanma, ticari balina avcılığı, genetik mühendisliği ve nükleer gibi dünya çapındaki sorunlardaki kampanyasına odaklanır." ² Greenpeace hareketi Afrika, Almanya, Amerika, Yunanistan, İsviçre, Brezilya, Norveç, Avustralya, Rusya, Türkiye, Asya ülkeleri gibi pek çok ülkede etkin olduğunu söylemek mümkündür. ³ Başarılı bir harekettir ve bugün halen varlığını sürdürmektedir.

Buna ek olarak 1969'da Hollanda'da kurulan olarak çevrecilik ve insan haklarını savunan Friends of the Earth International(Dünyanın dostları), 1961'de İsviçre'de doğayı-hayvanları korumak amacıyla kurulan Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF), 1967'de kurulan ABD merkezli Çevre Savunma Fonu, Global Green USA (k. 1993), yine hayvan haklarını korumak için kurulan organizasyon PETA (ABD- k.1980) gibi hareketler ve organizasyonlar çıkmıştır.

Öte yandan Beck "Risk Toplumu" kitabında çevre sorununun en yüksek olduğu ve dünyanın en kirli yerinin Brezilya olduğunu savunur.

"Gecekonduarda oturanlar, her yıl asit yağmurlarının kemirdiği teneke çatıları yenilemek zorundalar. Burada bir süre oturan herkesin cildinde cerahatli sivilceler oluşuyor. Brezilyalılar buna 'timsah derisi' diyorlar. 15 bin kişinin oturduğu Villa Parisi' dekiler süpermarketlerinde bile gaz maskesi satılmakta. Buradaki çocukların pek çoğu astım, bronşit, boğaz hastalıkları, egzamaya yakalanmış durumda. Villa Parisi' de yolunuzu koklayarak bulmanız çok kolay. Bir tarafta açık lağım fişkiriyor, diğer taraftan iğrenç Yeşil bir dere akıyor. Yanmış tavuk tüyü kokusu alıyorsanız demir-çelik tesislerine, çürük yumurta kokuyorsa kimya fabrikasına yakınsınız demektir. Şehir resmi makamlarının yerleştiği bir emisyon ölçme cihazı, bir buçuk yıl çalıştıktan sonra 1977' de bozulmuş. Anlaşıldığı kadarıyla cihaz bile pislige dayanamamış." (Beck, 2019: 60-61).

Bu bakımdan çevreyi kurtarmak amacıyla Brezilya'da vakıflar kurulmuştur. Brezilya'daki Atlantik Ormanını korumak için 1986'da SOS Mata Atlântica Foundation (SOS Mata Atlantika Vakfı) kurulmuş. Akabinde, Green Cross International kurulmuştur. "Eski Sovyet lideri Mikhaıl Gorbacov tarafından 1993 yılında Rio de Janeiro, Brezilya'daki 1992 Dünya Zirvesi'nin başlattığı çalışmalara dayanan bir çevreci örgüttür." ⁴ Amaçları bütün çevrecilik hareketini savunanlar ile aynıdır. Çevre hakkında bilinç kazandırmak, yaşam ve barış için su, doğayla barışık enerji kaynağı üretmektir.

Buna ek olarak çevre hareketleri sadece sanayileşmiş ülkelerde çıkmamıştır. Misal 1969'da kurulan WWF-India (Dünyayı koruma Vakfı Hindistan), yine Hindistan'da 1970'lerde ormansızlaşma- çölleşme- su kirliliğine karşı yapılan ağaca sarılma eylemi olan Chiphoo hareketi, Afrika'da bilim insanı olan ve 1970'lerde Almanya'da eğitim görmüş Wangari Maathai isimli kadının ormanların yok olmasına karşı olarak ortaya çıkardığı Yeşil kuşak hareketi buna örnek olarak verilebilir. ⁵

Öte yandan şu an için Mersin-Akkuyu ve Sinop'ta olmak üzere iki nükleer santrali bulunan ve üçüncüsünün de Kırklareli' nde kurulması planlanan ülkemizde ise çevre hareketi olarak ilk kez Ankara'da 1986'da Zafer Park'ın otoparka dönüştürülmesine karşı çıkmıştır. İzmir Bergama' da (1990), Batman Hasankeyf'de (2000'ler) siyanüre karşı bir hareket yapılmıştır. 2013'te Taksim Gezi Parkına kışla yapılmasına karşılık tüm ülkede bir hareketlilik çıkmıştır. 2014'te Manisa'nın Soma ilçesinde maden kazasında 301 madencinin ölümüne karşılık, halk ve madenciler tarafından, tehlikeli çalışma koşullarına yönelik bir protesto hareketi çıkmıştır. Türkiye'de Greenpeace, Yeşiller hareketi de mevcuttur. Hatta Almanya'daki gibi Yeşiller Hareketi 2008'de partilemiştir.

Zamanla çevre hakkında bilinçlenen insanlar, çevrenin korunmasını benimsemişlerdir. Yani bir anlamda doğanın dengesinin bozulması insanların yaşamlarını olumsuz yönde etkilemeye başlayınca (örn.1984'te çıkan Bhopal felaketi, 1986 Çernobil faciası,) insanlar çevreyi korumak için örgütlenmeye başlamış ve çevreye karşı duyarlılık hızla artmıştır. "1986'da Çernobil

² Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Greenpeace>

³ Bkz. Greenpeace.org

⁴ https://stringfixer.com/tr/Green_Cross_International#:~:text=Tarih-

⁵<https://ekmekvegul.net/bellek/sariliyor-ve-asla-kipirdamiyorlar-ta-ki-agaclari-kesmek-isteyenler-vazgecene-kadar>

kazasından sonra, Çernobil kentinden çok uzaktaki ülkelerde etkilenmektedir. Bugün Türkiye’de yaşanan radyasyonun ve etkilerinin en tipik örneğidir. Türkiye’nin çay ürünü, İskandinavya’nın Ren geyikleri, tüm Avrupa’nın bir yıllık sebze ürünleri etkilendi.” (Yasa, 1993: 9). Buna ek olarak endüstriyel atıklar, nükleer tesislerin kurulması, kimyasal fabrika atıkları, yapay gübreler gibi etkenlerin çevreye verdiği zararlar neticesinde Yeşiller hareketi çıkmıştır. Yeşil hareket devamlılığını sağlayabilmek için pek çok ülkede partilemiştir. “1960-Yeni Zelanda Values Party, 1975- Britanya Ekoloji parti, 1978- İsviçre- Yeşil Parti, 1978- Fransa Yeşiller Ekolojist, 1979- Belçika (Agalev-Ecolo party), 1979- Lüksemburg- Yeşil alternatif, 1980- İsveç Yeşil parti, 1981- İzlanda -Yeşil dayanışma, 1982- Avusturya (Alternatif liste-Yeşil birlik), 1983- Kanada- Yeşiller, 1984- Hollanda- Yeşil ilerlemeci, 1987- İtalya Yeşil parti, 2008- TÜRKİYE-Yeşiller Partisi kurulmuştur.” (Türkey, 1989). Buna ek olarak çevre hareketinde Dünya’ya örnek olan Alman Yeşiller hareketi 1980’lerde partilemiştir.

7. Sosyal Bir Problem Olarak Çevre: Alman Yeşiller Hareketi Örneği

1911’de Amonyum sülfat üretmeye başlayan Almanya, kimya endüstrisinde en önde gelen isimlerdendir. Bu süreç şu şekilde başlamıştır: “Fritz Haber’in havadaki azotu amonyağa dönüştürebilmesiyle başladı. Amonyaktan birçok kimyasal madde türetilir ama asıl yararı, yapay gübre yapımında ortaya çıkar. Bu arada, çeşitli patlayıcıların da çıkış maddesidir. Böylece, ambargo yüzünden boya ve gübre fabrikaları, patlayıcı ve zehirli kimyasalların üretimine başladılar.”⁶ Almanya’nın en önemli kimya şirketlerinden biri olan BASF fabrikasında, gübre üretim tankında Amonyum sülfat ve amonyum nitratın karışımı sonucu büyük bir patlama meydana gelmiştir. Bu anlamda Almanya’da çevreci hareketlerin ortaya çıkmasında modern dönemde bilinen en eski etken, 1921’de Rhine nehri üzerinde bulunan Oppau’daki bir kimya fabrikasının patlaması sayılabilir. Patlamanın sesi 300 km öteye kadar duyulmuş, bütün fabrika ve çevredeki binalar yerle bir olmuştur. Patlamanın 30 km ötesinde cam kırıklarından dolayı trafik durma noktasına gelmiştir. Patlamanın neticesinde tam sayı bilinmemekle birlikte 500’ün üzerinde kişi ölmüş, 2000 üzerinde kişiyi yaralamış ve 6500 kişiyi evsiz kalmıştır.⁷ Fakat Almanya I. Dünya savaşından yenilgiyle yeni çıkmış olması, bir çevre bilincinin oluşmamış olması nedeniyle çevre hareketi bu dönemde oluşmamıştır. Öte yandan Yeşiller fikri ilk olarak 1970’lerde Henrich Böll tarafından sol görüşe prestij kazandırmak için ortaya atılmıştır. Çevre hareketi yurttaş inisiyatifi, alternatif hareketler, feminist-ekolojist-barışçı-silahsızlandırma hareketleri ekseninde ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak göç ve aşırı kentleşmenin getirdiği çevresel sorunlara karşı “daha iyi bir yaşam” fikri temelinde sanayileşmenin, insanın insana ve doğaya yabancılaştığı durumlara tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil: Almanya’da yapılan silahsızlandırma protestoları.⁸

Yeşiller hareketinde, fabrikaların-nükleer santrallerin kurulması ile birlikte, yeni tehlikelerin getirdiği çevresel risklere odaklanılmıştır. Bu bağlamda Yeşillerin amacı, çevre sorununu ortaya çıkaran nükleer santrallerin kaldırılması, insanın doğa ile uyum içinde yaşayabilmesi, yenilenebilir enerjinin kullanılması, barış hareketi, çevreyi korumak için kamuoyu oluşturmak, çevreye dair toplumsal bilinç oluşturmak, silahsızlanma, kömür salınımının azaltılması, mülteci-göçmen- işçi haklarının korunması ve her türlü şiddeti (Kadına, çocuğa, hayvana, doğaya karşı şiddeti) önlemektir. Özgür, eşitlikçi bir toplum hayal eder. Bu anlamda Yeşiller hareketinin temel ilkeleri, ekoloji, taban demokrasisi, barış hareketi, sosyal politika ve ekonomi politikadır. (Necef, 1988). Ekoloji ilkesinde atom enerjisine, ormanların öldürülmesine, suların kirletilmesine, nükleer tehlikelere yani doğaya zarar verebilecek her türlü davranışa karşıdır. Bu anlamda Beck’e göre “İnsanın doğanın bir parçası olduğunu ve bu uyumu bozmaya çalıştığımızda tüm doğanın, dolayısıyla da insanın sonunu hazırlamış olacağı savunulmaktadır.” (2019: 31). Nükleer enerjiler de risk üretir. Yüzde yüz bir güvenlik teminatı yoktur. Bu bakımdan Beck ‘in ifade ettiği gibi bir risk toplumu kuramını okuyabiliriz.

⁶ <http://www.ttb.org.tr/eweb/savas/3.html>

⁷ <https://www.ensohaber.com/galeri/insanligin-kaderi-boyle-degisti#5>

⁸ Fotoğraf: <https://www.gruene.de>

Yeşiller için en önemli ilke olan taban demokrasisi, bu hareketi herkese açık kılmıştır. Yeşil hareketlerde güç tabandan gelir. “Ekolojik hareketlerin çoğunda örtülü olarak öne sürülen siyasi model taban demokrasisidir.” (Castells, 2006: 236). Bu ilkelere ek olarak barış ilkesi vardır. Yeşiller savaş karşıtıdır. Bunun üç sebebi vardır. İlki savaşın hem şiddet yaratması hem de ekonomik ve ekolojik anlamda bir tahribata sebep olmasıdır. Hatta Beck, bunu ekolojik mülksüzleşme olarak görür. (Beck, 2019: 52). İkincisi, Almanya’nın en önemli sanayilerinden biri olan, Giddens’in da modernliğin karanlık yüzü olarak gördüğü savaşın endüstrileşmesi yani silah sanayidir. Savaşın endüstrileşmesi kıtlık, çevre kirliliği, nükleer silahlanmalar gibi ekolojik kaygılara sebep olur. Üçüncüsü ise insan haklarıdır.

Yeşillerin diğer ilkesi ekonomi politikada, doğaya zarar vermeyen yatırımlar yapılması gerektiğini savunulmaktadır. Sosyal politika ilkesi ise insanlığa zarar vermeyecek şekilde bilimin icra edilmesi gerektiğini savunur. Yeşiller doğayı tahrip edenlerin, sağlığı tahrip edenlerle aynı kişi olduklarını savunmaktadırlar. Kâr elde edebilmek için zararlı ilaçlar üretirler. Devlet ise Almanya’nın kalkınması, gelişmesi için, sermayedarlardan vergi alması ve fabrikaların işsizliği azaltmasından dolayı bu tür durumları görmezden gelmektedir. Benzer şekilde Ulrich Beck de ekonomik risk körlüğünden bahseder. Nükleer risklerin getirebileceği ekolojik-ekonomik zararların görülmemesinden bahseder. Misal nükleer patlama sonucunda hem o çevre etkilenecek hem de insanlar evsiz kalacak, tarım yapılamayacak ve ekonomik bir çöküş olacaktır. Üstelik bu birkaç nesli de etkileyecektir. Bu nedenle Yeşiller ekonomi, sosyal politika, ekoloji, kadın hareketleri meselelerinin bir arada görülmesi gerektiğini savunurlar. 1818’de Karl Von Drais tarafından bisikletin de ilk icat edildiği yer olan Almanya’da Yeşiller, doğayı tahrip eden yaklaşımlara, sorunlara karşı önerdikleri yaşam biçimleri, eğitimin çevre bilinci artırmada rolü olduğu için eğitime yapılan yatırımların artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması (Rüzgâr enerjisi, güneş enerjisi, organik tarım) gibi daha hümanist, doğayla barışık bir biçimi önermektedirler.

Hareketlere bakıldığında ise 1970’lerde çiftçiler, balıkçılar, çevreciler, sol liberaller nükleer denemelere ve çevrenin, Almanya’nın önemli bir ticaret yolu olan Rhine nehrinin kirlenmesine, toprakların verimsizleşmesine karşı protesto hareketi yapmışlardır. Bunun ilk örneği o dönemlerde Rhine nehrinin yakınındaki 150 hanelik Whyll isimli bir köyde görülmüştür. 1973’te 200 kişi nükleer reaktör kurulmasını protesto etmiştir. 1974’te 89.430 kişi dilekçe vermiş, 400 kişi gösteri yapmıştır. Bu gösterilerde kullanılan en önemli slogan ““Sadece X yerine değil, hiçbir yerde nükleer santral” şeklinde toplumda karşılığını bulmuştur.” (Hoefte ve Kopp’tan akt. Bozbaş, 2016: 260). Protestoların sebebi ise “Rhine nehriindeki kimyasal kirliliğin artması neticesinde balıkçıların geçim kaynağı olan, sudaki canlıların azalması hatta Mersin Balığı, som balığı gibi türlerin yok olmasıdır. (Kervan, 2016: 48). “Bir bölgede nükleer kazanın meydana gelmesi ya da termik santralin inşa edilmesi o yerde yaşayan tüm canlıların uzun yıllar boyu etkilenmesini beraberinde getirir. Denizlerin kirlenmesi sadece balıkları değil, onları yiyen insanları ve özellikle balıkçılık yaparak geçimini sağlayan çok sayıda insanın da hayatını olumsuz etkileyecektir.” (Karaboğa, 2016: 723). Beck ise bu riskleri kirlenmiş sular, ormanların yok edilmesi, yeni hastalıkların çıkması olarak görür. Bu çevresel risklerin uzun vadede geri dönülmez etkilere yol açabileceğini söyler. “Havadaki, sudaki ve gıda maddelerindeki toksinler ve sağlığa zararlı maddeler, bitki, hayvan ve insanlar üzerinde uzun vadeli etkilere ve geri dönülmez zararlara sebebiyet vermektedir” (Beck’ten akt. Karaboğa, 2016: 721). Buna ek olarak “Kirlenmiş denizlerden çıkan balık, yalnızca onu yiyeni değil, bilakis tam da bu yüzden, balıkçılıkla geçimini sağlayan çok sayıda insanın da hayatını tehlikeye atıyor.” (Beck, 2019: 54). Bir başka protesto eylemi de Elbe nehrine yakın olan Hamburg’un bir kasabası olan Brokdorf’da 1973’de nükleer reaktör yapımına karşı yapılmıştır. Burada 30 bin kişinin gösteri yapmasıyla, Brokdorf direnişi ulusal bir zemin kazanmıştır.

Öte yandan 1979’da Elbe nehrinin güneyinde bulunan Gorleben’de atom atıklarının nakledilmesinde kullanılacak bir ara istasyon yapılacağı duyurulmuştur. Almanya’da yine köylüler, çiftçiler, halk buna karşı çıkmış; hatta projenin yapılacağı ağaçların kesildiği ormana gübre dökmüşlerdir. 5 bin protestocu bunun için toplanmıştır. Fakat direniş başarılı olamamış ve polis bütün direnişçileri dağıtmıştır. Ama daha sonra 1986’da Çernobil’de nükleer kaza meydana gelmiştir. Almanya Münih’te 1986’da 15 bin protestocu toplanmıştır. Bu durumda Beck ’in ifade ettiği gibi risk küresel bir boyut kazanmıştır. Diğer yandan Nordhorn ve Frankfurt havaalanlarında protestolar yapılmıştır. “Çevreye olan duyarlılık nükleer santrallerin yaratacağı tehlikelere karşıtlıkla sınırlı kalmamış. 1970’lerde başlayıp, 1973’e kadar süren, Nordhorn ve Frankfurt Havaalanları protestoları yapılmıştır.” (Özer, 2001: 185). Alçak uçuşlardan rahatsız olan halk çeşitli şekillerde direnişe geçerek kamuoyunu kendine çekmeye çalışmış ve başarılı olmuşlardır. O zamana kadar dikkat edilmeyen gürültü kirliliğinin de önemli bir çevre sorunu olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Almanya’da görülen bu hareketler 1978 yılında 38 bin kişi desteklerken, 1980 ‘de 5 milyon kişi desteklemiştir.

Toplumsal hareketlerin temel niteliği hareketin gerçekleştikten sonra dağılması iken Yeşiller hareketi, 1980’de hareketin kalıcılığını artırmak için partileşmiş, 1983’te %5.6 oy alarak dünya üzerinde parlamentoya 27 milletvekili çıkaran ilk yeşil parti olmuştur. Fakat hareket partileştikten sonra kendi içinde pek çok heterojen gruba da bulunduran Yeşiller, yeni tanımlamalara gitmiştir. Kürtaj, göç, homoseksüellerin çalışma alanı, eğitim, sağlık gibi hususlara yönelmişlerdir. Bu husus Giddens ’in yeniden yapılandırma kuramı bağlamında anlaşılabilir.

Öte yandan Yeşiller, yalnızca hükümete değil, genel sisteme bir tepkidir. Heterojen bir yapıya sahip Alman Yeşillerin içerisinde “anti-nükleer hareket, gençlik hareketi, feminist- ekolojik- homoseksüel- barış-silahsızlandırma hareketleri vardır. Birçok Yeşiller üyesi aynı zamanda bu hareketlerin temsilcisidir.

2011 yılında ise Japonya Fukushima’da deprem ve tsunaminin tetiklemesi ile nükleer bir kaza meydana gelmiştir. 300 bin kişi evini terk etmek zorunda kalmıştır. Giddens’in deyişiyle amaçlanmamış sonucun bir etkisi olarak, bu durumdan sadece Japonya değil Almanya başta olmak üzere tüm dünya ülkeleri etkilenmiştir. Enerji ihtiyacının %23’ünü nükleer santralden karşılayan Almanya’da, 2011 seçimlerinde Baden-Württemberg eyaletlerini kaybeden Merkel’in; 2013’te, ‘nükleer santrallerin 2022’de enerji üretimine son vereceğini’ açıklaması küreselleşmeye örnek olarak verilebilir. Yeşillerin en büyük başarısı olan bu durumdan sonra

Giddens'in deyimiyile yeniden yapılandırmaya giderek vetejeryanlık, poşet sorunu, kömür, maden sorunları gibi konulara yönelmişlerdir. Ülkemizde 1 Ocak 2019'da parayla satılmaya başlanan poşet; Almanya'da ise 2016'dan beri parayla satılan, doğada yenilenemez ve çevre kirliliğinin en mühim sebeplerinden olan poşet sorunu için Federal Çevre Bakanı, 2020'de plastik poşetlerin ülke çapında yasaklanacağını açıklamıştır. 1 Aralık 2019'da ise Almanya'da çevreciler kömür madenlerini işgal ederek küresel ısınmaya, iklim değişikliğine dikkat çekmek ve hükümetin elektrik üretiminde kömür kullanmasını durdurmak amacıyla tren rayları üzerinde oturma eylemi yapmışlardır.

Sonuç olarak Yeşiller hareketinin temel konuları, değindikleri, amaçları, ilkeleri tüm dünya vatandaşlarını ilgilendirir. Bu anlamda küresel bir harekettir ve dünya politikasını değiştirmede temel yapı taşıdır. Zira Yeşiller hareketinin, doğaya dair farkındalık oluşturmasıyla bugün toplumsal hareketler doğa için savaşmaktadır.

8. Sonuç

Modern öncesi dönemde çevre küresel bir sorun değil iken, modern dönemde insan eliyle tahrip edilen çevre, dünyadaki bütün canlıların yaşamını tehlikeye atması bakımından küresel bir çevre sorununa dönüşmüştür. Bilgi aracılığıyla üretilen teknoloji ile doğaya hükmedilmeye çalışılmıştır. Doğa artık gizemli, keşfedilesi bir yapı olmaktan çıkmıştır. Bu açıdan doğaya yabancılaşmıştır. Giddens ve Beck ise çevre sorununa düşünömsel modernleşme ile bir çözüm bulunabileceğini savunmuştur.

Öte yandan Almanya'da düzen kapitalist sistem üzerine kuruludur. Çevre de buna göre şekillenir. Küresel bir hareket olan Alman Yeşiller hareketinin, tüm dünyayı etkileme, bilinç uyandırma bakımından öncü bir hareket olduğu söylenebilir. Alman Yeşiller hareketi birçok çevre sorununa dikkat çekmiş, 1973'e kadar çevre sorunu sayılmayan gürültü kirliliğinin de önemli bir çevre sorunu olduğuna dikkati çekmiştir.

Yeşiller hareketi, içinde yaşadığımız çağın ekoloji, demokrasi, doğaya yabancılaşma, savaş, nükleer tehlike gibi çözölmemiş sorunlarını ele alırlar. Esasında bütün çevre hareketleri insan eliyle üretilmiş çevre sorunlarına, felaketlerine, doğanın tahribine karşı çıkmıştır. Sermaye sahipleri kâr kazanmayı amaçlamışlardır. Siyasal iktidar ise devletin gelişimini düşünerek çevre felaketlerine kendi farkındalıkları doğrultusunda bir çözüm üretememiştir. Bu nedenle Yeşiller, kapitalist sisteme karşı halktan yani tabandan çıkmış bir harekettir ve hiyerarşi yoktur. Dileyen herkes Yeşillere katılabilir. Göçle gelmiş işçiler, ezilen gruplar, kadınlar ve farklılıkları dâhilinde dışlanmış kesim Yeşiller hareketini desteklemiştir.

Yeşil hareket insanların içinde yaşadıkları doğal, kentsel, toplumsal çevre ile ilişkisinin geliştirilmesini savunmuştur. Alman Yeşiller hareketi, çevre sorununu ortaya çıkaran nükleer santrallerin kaldırılmasını, insanın doğa ile uyum içinde yaşayabilmesini, yenilenebilir enerjinin kullanılmasının yaygınlaşmasını, barışı, silahsızlanmayı, çevreyi korumak için kamuoyu oluşturmayı, çevreye dair toplumsal bilinç oluşturmayı, kömür salınımının azaltılması, mülteci-göçmen-işçi haklarının korunmasını ve her türlü şiddeti (Kadına, çocuğa, hayvana, doğaya karşı şiddeti) önlemeyi amaçlamışlardır. Günümüzde Alman Yeşiller Hareketi, Giddens'in deyimiyile hareketleri yeniden yapılandırmaya giderek vetejeryanlık, poşet sorunu, kömür, maden sorunları gibi konulara yönelmişlerdir.

Daha çok 20-21. yüzyılda yaşamış Giddens ve Beck gibi eleştirel sosyologlar da, mevcut riskleri görmüşler ve mevcut sistemi çevreciliği göz ardı etmesi yönünden eleştirmişlerdir. Buna ek olarak Giddens'ın yeniden yapılandırma kuramı ile birlikte Alman Yeşiller hareketinin dünya politikasını etkileme ve değiştirmede temel yapı taşı olduğu söylenebilir. Zira Alman Yeşiller hareketinin doğaya dair bir farkındalık oluşturmasıyla bugün toplumsal hareketler doğa için savaşmaktadır. Yine Yeşillerin partileşmesi, nükleer santrallerin kaldırılması kararı gibi hususlar Giddens'in ifadesiyile bir yeniden yapılandırmadır. Sosyolojik olarak çevre felaketlerine bakıldığında görünenin ardında bir görünmeyen etken olduğunu söylemek mümkündür. Misal görünen nükleer patlama ve birçok insanın ölmesi iken, görünmeyen etken ise sermayedarların kâr elde etme amacıdır. Bunun dışında 1944'te doğan ve yaşamının çoğunu Almanya'da geçiren Beck'in hem yaşadığı dönem-yer itibariyle hem de "Risk Toplumunu" kitabında çevre hareketinden yola çıkarak risk toplumunu anlatması, sık sık Almanya'ya vurgu yapması yönüyle Yeşillerin teorik arka planı olduğunu söylemek mümkündür. Yeşiller hareketinin temel konuları, değindikleri, amaçları, ilkeleri tüm dünya vatandaşlarını ilgilendirir. Bu anlamda küresel bir harekettir ve dünya politikasını değiştirmede temel yapı taşıdır.

Bugün Yeşillerin tehlike olarak bahsettiği küresel ısınma, savaş tehlikesi, nükleer santral tehlikesi hala vardır. Hatta Avustralya'da 4 aydır yangın olması, 480 milyon hayvanın ve 23 kişinin ölmesi, insan tarafından bozulan ekolojiyle sıcaklıkların olmasından ötürü yangının söndürölememesi, ABD'nin İran'ı bombalaması- İran'ın buna karşılık vermesi gibi örnekler artırılabilir. Bu tehlikeler tüm dünyayı, ekolojiyi etkilemektedir. Bu metni Yeşiller bağlamında Kanadalı astrofizikçi Hubert Reeves 'in "Yeryüzünün Acısı" kitabında ifade ettiği sözü ile bitirmek mümkündür. "Doğa ile savaş halindeyiz, kazanırsak kaybedeceğiz."

Kaynaklar

Adak, N. (Ed.) (2018). Sosyal Problemler Sosyolojisi: Dünya'dan ve Türkiye'den Örnekler, Siyasal Kitapevi, Ankara.

Albut, G. (21 Nisan 2013). Politika yapan bir bilim kadını: Wangari Maathai ve Yeşil Kuşak Hareketi, Türkiye'nin Bilim Sitesi, Erişim Tarihi: 01.02.2021, <https://www.bilim.org/politika-yapan-bir-bilim-kadini-wangari-maathai-ve-yesil-kusak-hareketi/>

Aydın, M. (2013). Güncel Kültürde Temel Kavramlar, Açılım Kitap, İstanbul.

Aydın, M. (2015). Değişim Sosyolojisi, Açılım Kitap, İstanbul.

Bağ, M. (1 Aralık 2019), Almanya'da Çevreciler Kömür Madenlerini İşgal Etti, Euronews, Erişim Tarihi: 19.03.2021, <https://tr.euronews.com/2019/12/01/almanya-cevreciler-komur-madenlerini-iskal-etti>

Basf Corporate Strategy, Ren Nehri: Can Damarı, Ulaşım Yolu ve Efsanelerin Kökeni, Erişim Tarihi: 19.03.2021, <https://www.basf.com/global/en/who-we-are/organization/locations/europe/german-sites/ludwigshafen/the-site/lebensader-rhein.html>

Bauman, Z. (2018). Bireyselleşmiş Toplum, (Çev. Yavuz Alogan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul,

Beck, U. (2019). Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru, (Çev. Kâzım Özdoğan, Bülent Doğan), İthaki Yayınları, İstanbul.

Bozbaş, G. (2016). “*Toplumsal Hareketler ve Partileşme Meselesi: Türkiye ve Almanya Mukayesesi*” Ed. TEKİN, Ferhat, TECİM, Erhan, Sosyal Hareketler Çağı, Açılım Kitap, İstanbul.

Castells, M. (2006). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum Ve Kültür: Kimliğin Gücü, (Çev. Ebru Kılıç), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Ceritli, İ. (1998). “*Çevreci Hareketin Siyasallaşma Süreci*”, Divan Dergisi Araştırma Notları, Yıl 1998, Sayı 2, 255-270

Dalaman, C. (12 Eylül 2019). Almanya'da Çevreyi Korumaya Yönelik Yeni Yasaklar Gündemde, Erişim Tarihi: 20.03.2021, <http://www.amerikaninsesi.com/a/almanya-cevreyi-korumaya-yonelik-yeni-yasaklar-gundemde/5080756.html>

Ekmek, G.K. (28 Nisan 2017). Bellek: Sarılıyorlar ve Asla Kıpırdamıyorlar Ta ki Ağaçları Kesmek İsteyenler Vazgeçene Kadar, Erişim Tarihi 12.04.2021, <https://ekmekvegul.net/bellek/sariliyor-ve-asla-kipirdamiyorlar-ta-ki-agaclari-kesmek-isteyenler-vazgecene-kadar>

En Son Haber. (2021). İnsanlığın Kaderi Böyle Değişti, Erişim Tarihi: 17.03.2021, <https://www.ensonhaber.com/galeri/insanligin-kaderi-boyle-degisti#5>

Enerji Atlası. (2021). Nükleer Enerji Terminali, Erişim Tarihi: 17.04.2021, <https://www.enerjiatlası.com/nukleer/>

Ertuğral, Yusuf (24 Eylül 2017). Yeni Bir Politik Dil Arayışı: Almanya'da Yeşil Siyaset Devri, Europolitika, Erişim Tarihi: 17.04.2021, <http://www.europolitika.com/yeni-bir-politik-dil-arayisi-almanya-yesil-siyaset-devri/>

Giddens, A. (2016). Modernliğin Sonuçları, (Çev. Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Green Cross International, (23 Ocak 2021). Yeşil Haç Uluslararası, Erişim tarihi: 19.04.2021, https://stringfixer.com/tr/Green_Cross_International

Greenpeace. (2021). Erişim Tarihi: 17.04.2021, <https://www.greenpeace.org/turkey/hakkimizda/>

Gruene Alman İnternet sayfası, Erişim Tarihi: 19.04.2021 From, <http://www.gruene.de/aktiv-werden>

Güneş, H. (2016). Sosyoloji Terimler Sözlüğü, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Gürel, O. (2021). Kimyasal, Nükleer, Biyolojik Savaş ve Hekimlik: Kimyasal Savaş, Erişim Tarihi: 12.04.2021, <http://www.ttb.org.tr/eweb/savas/3.html>

Heywood, A. (2016). *Siyasi İdeolojiler* (Çev. Prof. Dr. Levent Köker), BB101 Yayınları, Ankara.

Karaboğa, T. (2016). “*Çevre Sosyolojisinde Çevre Sorunlarına Yönelik Alternatif Arayışlar*” Akademik Bakış Dergisi, Kırgızistan, Yıl 2016, Sayı 55, 716-726

Kervan, T. (2016). Avrupa Ülkelerinde Entegre Nehir Restorasyonu Yaklaşımlarının İncelenmesi ve İstanbul Ayamama Deresinin Vaka Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Liubchenkova, Natalia (20 Nisan 2016). Çernobil ve Fukushima: Aynı felaket Farklı sorunlar, Euronews, Erişim Tarihi: 19.04.2021, <https://tr.euronews.com/2016/04/20/cernobil-ve-fukushima-ayni-felaket-farkli-sorunlar>

Marshall, G. (2005). Sosyoloji Sözlüğü, (Çev. Osman Akınhay & Derya Kömürçü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Marx, K. (2013). 1844 Elyazmaları, (Çev. Murat Belge), Birikim Yayınları, İstanbul. (Özgün eser 1932 tarihinde yayımlanmıştır.)

Marx, K. (2017). Yabancılaşma, (der. Barışta Erdost), Sol Yayınları, Ankara.

Mert, A. (Ed.) (2010). Üç Ekoloji: Doğa-Düşünce-Siyaset, Yeşil Politika ve Özgürlükçü Düşünce Seçkisi 8, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.

Muradov, E. (2012). “Almanya’nın Nükleer Enerji Politikasını Etkileyen Faktörler” Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Makale Koleksiyonu, 105-107

Necef, Ş. (1988). Batı Almanya’da Yeşiller, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özer, M.A. (2001). “Yeşil Hareket: Alman Yeşilleri Üzerine Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi İ.B.B.F Dergisi, Ankara, Yıl 2001, Sayı 1, 173-198.

Pannenheim, F. (2002). Modern İnsanın Yabancılaşması: Marx’a Ve Tönnies’ye Dayalı Bir Yorum (Çev. Salih Ak), Phoenix Yayınevi, Ankara.

Turner, B.S. (2020). Sosyoloji Sözlüğü, (Çev. Kasım Akbaş, Adem Beyaz), Pinhan Yayıncılık, İstanbul.

Türkay, S. (1989). Batı Avrupa’da Yeşil Partilerin Gelişimine Genel Bir Bakış Ve Türkiye’deki Yeşiller Partisi Örneği, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Why!, Erişim Tarihi: 2020, <https://www.wikizero.org>

Wikipedia (1 Nisan 2022). Soma Faciası, Erişim Tarihi: 21.03.2022, https://tr.wikipedia.org/wiki/Soma_Facias%C4%B1

Wikipedia (27 Mayıs 2021). SOS Mata Atlántica Vakfı, Erişim Tarihi: 20.03.2022, https://en.wikipedia.org/wiki/SOS_Mata_Atl%C3%A2ntica_Foundation

Wikipedia, (17 Mayıs 2018). Greenpeace, Erişim Tarihi: 12.02.2021, bkz. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Greenpeace>

Yasa, M. (1993). Çevre Konusunda Halk Katılımı: Çevre Duyarlılığı Grubu Radikal Demokratik Birlik Partisi Ve Yeşiller Partisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.